

ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: ΜΙΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ

I. ΠΑΝΑΡΕΤΟΣ - ΑΘ. ΚΟΡΩΝΗ

ΕΝΟΤΗΤΕΣ

1. Περίληψη
2. Εισαγωγή
3. Τάσεις και Μεταβολές της Κοινωνίας και Οικονομίας σε Κράτη-Μέλη του ΟΟΣΑ
4. Σκοποί, Εμπόδια και Στρατηγική για την Υλοποίηση της Δια Βίου Εκπαίδευσης για Όλους
5. Οι Βάσεις για την Δια Βίου Εκπαίδευση
6. Από το Σχολείο στην Εργασία: Η Αξία της Εκπαίδευσης και η Δια Βίου Μάθηση
7. Εκπαιδευτική Αυτονομία και Κυβερνητική Συμμετοχή
8. Στόχοι και Κριτήρια της Δια Βίου Εκπαίδευσης
9. Εκπαιδευτικοί Πόροι και Σωστή Εκμετάλλευση Αυτών
10. Τρόποι Χρηματοδότησης της Δια Βίου Εκπαίδευσης
11. Γενικά Συμπεράσματα
12. Ενδεικτική Βιβλιογραφία

A. ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: ΜΙΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ

1. Περίληψη

Σύμφωνα με την μελέτη που εκδόθηκε το 1996 από τον ΟΟΣΑ και φέρει τον τίτλο *Making Lifelong Learning a Reality for All*, είναι εμφανές το γεγονός ότι η πρόοδος της τεχνολογίας και η συνεχώς αυξανόμενη σπουδαιότητα της γνώσης και εξειδίκευσης στην παραγωγή έχουν αλλάξει τις συνθήκες εργασίας και το προφίλ του εργαζομένου. Ο ΟΟΣΑ πρεσβεύει ότι η νέα κατάσταση απαιτεί από από το εργατικό δυναμικό μια νέα αντίληψη του χώρου εργασίας και εξειδίκευσης και μια προηγμένη και ποιοτικά βελτιωμένη επαγγελματική προσφορά. Ως εκ τούτου, αυτό που συνιστάται για την επιτυχή αντιμετώπιση της νέας τάσης που έχει να κάνει, μεταξύ άλλων, με τον καταμερισμό των εργασιακών ευκαιριών, τη σταδιακή εξαφάνιση της ανειδίκευτης εργασίας, τη μεγαλύτερη προσφορά προσόντων και εξειδικευμένων υπηρεσιών και τη συχνότερη αλλαγή εργασίας είναι η διαρκής ανανέωση της γνώσης και της επαγγελματικής κατάρτισης.

Η διά βίου εκπαίδευση είναι η λύση και η στρατηγική που θα πρέπει να υιοθετηθεί από τα κράτη-μέλη του ΟΟΣΑ για την ομαλή και προσοδοφόρα προσαρμογή, όχι μόνο των εργαζομένων, αλλά συγχρόνως και των οικογενειών αυτών και της ίδιας της κοινότητας, στις νέες συνθήκες ζωής και εργασίας. Κύριο μέλημα των κρατών-μελών πρέπει να είναι η καίρια επισήμανση και αναγνώριση των υφισταμένων αναγκών και προβλημάτων και η δημιουργία συνθηκών παροχής ίσων ευκαιριών πρόσβασης στην διά βίου εκπαίδευση, της οποίας οι βάσεις θα αρχίζουν από την προσχολική ηλικία. Τα κράτη-μέλη του ΟΟΣΑ τονίζουν ότι προσπάθειες θα πρέπει να καταβληθούν για την αύξηση των χρόνων της υποχρεωτικής παιδείας και τη σταδιακή εξάλειψη του αναλφαβητισμού. Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στις συνθήκες πρόσβασης στη διά βίου εκπαίδευση για ηλικιωμένα άτομα και για αυτά με ειδικές ανάγκες, ανέργους, υποαπασχολούμενους και

ανειδίκευτους, μειονότητες, γυναίκες και γεωγραφικά απομακρυσμένα άτομα.

Προϋπόθεση για την επιτυχή έκβαση των προγραμμάτων της διά βίου εκπαίδευσης είναι η ύπαρξη ικανού αριθμού και επαρκώς καταρτισμένων δασκάλων και εκπαιδευτικών συμβούλων, απόλυτα δραστηριοποιημένων στους τομείς γνώσης και έρευνας του αντικειμένου τους. Αυτοί, γνωρίζοντας εκ των έσω τις ανάγκες της παιδείας, θα είναι σε θέση να συστήσουν και να εισαγάγουν νέα προγράμματα σπουδών, που είναι ευπροσάρμοστα και ανταποκρίνονται στις εκάστοτε μαθησιακές ανάγκες, οδηγούν σε νέους τομείς μάθησης και γνώσης, φέρουν πιο κοντά στον κόσμο της πληροφόρησης και τεχνολογίας και δημιουργούν τα σχολεία του αύριο. Έτσι, νέο υλικό και μέθοδοι μάθησης προκαλούν το συνεχές ενδιαφέρον των εκπαιδευομένων, εξασφαλίζουν ποιότητα γνώσης, παρέχουν περισσότερα προσόντα και υπόσχονται εργασία και περαιτέρω επαγγελματική, οικονομική, κοινωνική, οικογενειακή και προσωπική ανάπτυξη.

Κατά τον ΟΟΣΑ, η δια βίου εκπαίδευση, είτε παρέχεται σε παιδιά, νέους, ενήλικους ή ηλικιωμένους στα σχολεία ή στο χώρο εργασίας, στο σπίτι ή στην αίθουσα της κοινότητας, πρέπει να αποβλέπει στην ιδέα της ανανέωσης, της δημιουργίας και ανταπόκρισης και να στοχεύει στην ενίσχυση των δημοκρατικών αξιών, τη δραστηριοποίηση της κοινοτικής ζωής και την επικράτηση της κοινωνικής συνοχής.

Τα κράτη-μέλη του ΟΟΣΑ υπογραμμίζουν ότι για την προώθηση, ανάπτυξη και αποτελεσματικότητα της διά βίου εκπαίδευσης χρειάζεται ανάληψη ευθυνών και συντονισμός των ενεργειών από τις κεντρικές και τοπικές κυβερνήσεις, εργοδότες, εκπαιδευτικά ιδρύματα, διδάσκοντες και διδασκόμενους. Τονίζουν δε ότι για την αντιμετώπιση των δαπανών της διά βίου εκπαίδευσης επιβάλλεται η λήψη ευνοϊκών μέτρων και η παροχή κινήτρων για επιχειρήσεις και εργοδότες που θα αυξήσουν τις δωρεές και τις επενδύσεις στους τομείς της παιδείας, έρευνας και επαγγελματικής κατάρτισης.

2. Εισαγωγή

Οι γρήγορες και πολλές φορές απρόσμενες αλλαγές που συναντώνται στους τομείς της τεχνολογίας και της οικονομίας έχουν δημιουργήσει στον κοινωνικό και επαγγελματικό χώρο συνθήκες και απαιτήσεις διαφορετικές από αυτές που είχαν επικρατήσει μέχρι σήμερα. Η νέα κατάσταση απαιτεί ταχεία προσαρμογή στις αλλαγές αυτές και υπογραμμίζει την ανάγκη εμπλουτισμού των γνώσεων του ατόμου ή του εργαζομένου.

Η παρεχόμενη σήμερα εκπαίδευση δεν συμβαδίζει, σε γενικές γραμμές, με τις δημιουργούμενες σε καθημερινή βάση απαιτήσεις. Μια νέα μορφή, λοιπόν, μάθησης επιβάλλεται εκ των πραγμάτων, που θα παρέχει σύγχρονες πληροφορίες και γνώσεις, θα είναι προσιτή σε όλους και θα διαρκεί διά βίου.

Σύμφωνα με μελέτη του ΟΟΣΑ που φέρει τον τίτλο Making Lifelong Learning a Reality for All (1996), και στην οποία εργάστηκαν συλλογικά μέλη των Education and Training Division, The Centre for Educational Research and Innovation (CERI), the Programme on Educational Management in Higher Education (IMHE), η σπουδαιότητα της διά βίου μάθησης είναι αναμφισβήτητος παράγοντας στην πραγματοποίηση αναρίθμητων κοινωνικών, οικονομικών και εκπαιδευτικών σκοπών. Η μελέτη, της οποίας την επιμέλεια είχε κατ'έξοχην ο Albert Tuijnman και την γενική διεύθυνση ο Abrar Hasan του Education and Training Division, εκδόθηκε το 1996 με ευθύνη του ΟΟΣΑ. Η μελέτη επεξηγεί αναλυτικά τη φύση, τις βασικές αρχές και τις προκλήσεις της διά βίου εκπαίδευσης και θέτει ερωτήματα σχετικά με τη στρατηγική πολιτική που πρέπει να ακολουθήσουν τα κράτη-μέλη του ΟΟΣΑ για μια θετική αναμόρφωση της παιδείας.

Στη μελέτη, η οποία είναι παράγωγο της τέταρτης συνάντησης της Εκπαιδευτικής Επιτροπής των κρατών-μελών του ΟΟΣΑ σε υπουργικό επίπεδο, τονίζεται ότι η διά βίου μάθηση πρέπει να εφαρμοσθεί ως μία εξελικτική διαδικασία που αρχίζει από τα πρώτα χρόνια της ζωής του ανθρώπου και διαρκεί μέχρι τη συνταξιοδότηση αυτού, συντηρεί και ανανεώνει τις γνώσεις και παρέχει προσόντα αναγκαία για την εργασία. Προβάλλει δε ως χώρο μάθησης εκτός από το σχολείο, το εργασιακό περιβάλλον ή κάθε άλλο μέρος προσφερόμενο για εκπαίδευση. Η μελέτη

αναλύει επίσης τις εκπαιδευτικές πρακτικές καθώς και τις οικονομικές και κοινωνικές τάσεις που επικρατούν σε διάφορα κράτη-μέλη του ΟΟΣΑ. Υπογραμμίζει δε τη διαρκώς αυξανόμενη επιρροή της πληροφόρησης και επικοινωνιακής τεχνολογίας στην κοινωνία και εργασία, τη ταχύτητα με την οποία γίνεται η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας, και η απελευθέρωση του εμπορίου, και τονίζει τις ανάγκες που προκύπτουν από την ηλικιακή ωρίμανση του πληθυσμού, τις πολιτιστικές και εθνικές διαφοροποιήσεις και τις αλλαγές που υφίσταται ο εργασιακός χώρος.

Παράλληλα, μέσα από τη μελέτη αυτή του ΟΟΣΑ παρέχονται οδηγίες σχετικά με την προώθηση και την εφαρμογή της διά βίου εκπαίδευσης σε ένα ευρύτερο πεδίο ώστε αυτή να είναι προσιτή σε όλους. Σύμφωνα, λοιπόν, με τη μελέτη, αυτό που απαιτείται για την επιτυχή εφαρμογή του νέου εκπαιδευτικού συστήματος είναι κατ' αρχάς πίστη και αφοσίωση σε αυτό. Μέσα στα πλαίσιά της αυτά, ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στην αναζωογόνηση της προσχολικής και σχολικής εκπαίδευσης ώστε να τεθούν από την αρχή οι σωστές βάσεις για τη εμπέδωση της διά βίου μάθησης. Για να επιτευχθεί αυτό είναι αναγκαία η εξεύρεση τρόπων οργάνωσης και σύνδεσης της άτυπης και τυπικής εκπαίδευσης με το χώρο εργασίας. Αυτό που συνιστάται στις διάφορες κυβερνήσεις και στους συνεργαζόμενους με αυτές φορείς, στα εκπαιδευτικά ιδρύματα και στην ίδια την οικογένεια είναι η προσεκτική επανεξέταση των ρόλων τους και των ευθυνών που έχουν ως προς την εκπαίδευση, την εφαρμογή της διά βίου μάθησης, και την χρηματοδότηση αυτής.

Εξαιρετικής σημασίας για την δημιουργία μιας προηγμένης εκπαιδευτικής αρχής και πρακτικής είναι η εξασφάλιση των αναγκαίων εκπαιδευτικών συμβούλων, του απαραίτητου ανθρώπινου δυναμικού με υψηλή γνωστική κατάρτιση και η δημιουργία κέντρων επαγγελματικού προσανατολισμού. Με τη θεσμοθέτηση ελκυστικών κινήτρων που θα απευθύνονται εξίσου σε δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς είναι δυνατή, σύμφωνα με τη μελέτη, η γόνιμη επένδυση και η θετική συμβολή αυτών στην πραγμάτωση της διά βίου εκπαίδευσης. Η επιτυχημένη εφαρμογή της δια βίου εκπαίδευσης θα καταστήσει τους συμμετέχοντες σε

αυτήν ικανούς να αντιμετωπίσουν καίρια τις ανακατατάξεις στον τρόπο ζωής και εργασίας, να προσαρμοσθούν στις νέες αξίες της κοινωνίας και της οικονομίας, να ανταποκριθούν καλύτερα στις οικογενειακές τους σχέσεις και να γίνουν αρωγοί σε θέματα της κοινότητάς τους. Έτσι, για τους συμμετέχοντες σε αυτήν, ο εμπλουτισμός και η διατήρηση των γνώσεών τους θα είναι δυνατόν να συνεισφέρει στην επαγγελματική και οικονομική τους ανάπτυξη, την προσωπική και οικογενειακή τους βελτίωση, και κατ' επέκταση, στην κοινωνική, πολιτιστική και δημοκρατική συνοχή.

Για να ευδοκιμήσουν, λοιπόν, τα νέα "σχολεία του αύριο" πρέπει να υπάρξει ενεργή συμμετοχή από τα ίδια τα άτομα, τις οικογένειες, τα σχολεία, τους εργαζομένους και τους εργοδότες, την κοινωνία και την κυβέρνηση, σε τοπικό και εθνικό επίπεδο. Η συνεργασία σε διεθνές επίπεδο, αναμφίβολα, είναι δυνατόν να συμβάλλει στην παραγωγική ανταλλαγή ιδεών, στην δημιουργία διεθνών εκπαιδευτικών μέτρων και αξιών και στη βελτίωση των εκπαιδευτικών συστημάτων εν γένει.

Κατά τη μελέτη του ΟΟΣΑ, τα κράτη-μέλη αυτού καλούνται να λάβουν υπόψη τους τα ακόλουθα στην προσπάθειά τους να εφαρμόσουν την δια βίου εκπαίδευση και να δημιουργήσουν "τα σχολεία του αύριο":

Εναλλακτικά προγράμματα συμβατά με την ανάπτυξη της τεχνολογίας και τις νέες παιδαγωγικές μεθόδους.

- Νέες διαδικασίες μάθησης και διδασκαλίας, ειδικά για ενήλικους/εργαζομένους, ανέργους ή συνταξιούχους.
- Παρεχόμενη εκπαίδευση στο πρώιμο ηλικιακό στάδιο, τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση, πανεπιστήμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση εν γένει.
- Σύγκριση των προαναφερθέντων προγραμμάτων μεταξύ των χωρών του ΟΟΣΑ και η αξιολόγηση της προόδου που έχει γίνει.
- Το μεταβατικό στάδιο από το σχολείο στην εργασία.
- Τα ευεργετήματα της αυξημένης επένδυσης στη διά βίου εκπαίδευση, η συνεισφορά αυτής στη γενική παιδεία και στις πρακτικές εκμάθησης μέσα στα πλαίσια της προσπάθειας για μια "επιμορφωμένη κοινωνία". Ο καταμερισμός των εξόδων αυτού του είδους των επενδύσεων και η αμοιβαία σχέση τους με τα επακόλουθα ευεργετήματα.

- Τρόποι με τους οποίους οι εκπαιδευτικές επενδύσεις μπορούν να αξιοποιηθούν, πώς οι παρέχοντες πρακτική εξάσκηση και εκπαίδευση είναι δυνατόν να επιτύχουν να έχουν καλύτερα αποτελέσματα και βελτιωμένη ποιότητα με συμβατά έξοδα. Επιπλέον, πώς είναι δυνατόν να επιτευχθεί μεγαλύτερη συνοχή/συμφωνία μεταξύ των διαφόρων πρακτικών, ιδίως σε σχέση με αυτές της ενεργούς αγοράς εργασίας, προς δημιουργία θετικού κλίματος για τη διά βίου εκπαίδευση.
- Τη σχέση των επιχειρήσεων με τις νέες τεχνολογίες και καινοτομίες πάσης φύσεως, η συνεργασία αυτών με εργασιακούς οργανισμούς, οι συνέπειες της εκπαίδευσης και της έρευνας στην ανάπτυξη των ανθρώπινων πόρων.

Τα κράτη-μέλη του ΟΟΣΑ δεσμεύτηκαν να λάβουν μέτρα για την πραγματοποίηση των στόχων της δια βίου εκπαίδευσης και πιστεύουν ότι με τον ερχομό του 21ου αιώνα μια νέα εποχή θα αρχίσει για την παιδεία.

3. Τάσεις και Μεταβολές της Κοινωνίας και Οικονομίας σε Κράτη Μέλη του ΟΟΣΑ

Οι δημογραφικές αλλαγές, η ηλικιακή ωρίμανση του πληθυσμού, η παγκοσμιοποίηση των ιδεών και αξιών, η εξάπλωση της πληροφορικής και επικοινωνιακής τεχνολογίας, οι νέες τάσεις στον επαγγελματικό χώρο, οι αλλαγές στη κατανομή της ενασχόλησης, οι εργασιακές, κοινωνικές και οικογενειακές ανακατατάξεις, οι απαιτήσεις για αυξημένα προσόντα και επαγγελματική εμπειρία έχουν άμεση επίδραση στην εκπαίδευση και στον τρόπο ζωής, με άμεσο αποτέλεσμα πολλές φορές την ανεργία, τον κοινωνικό αποκλεισμό και την φτώχεια. Πολλοί παραδοσιακοί τρόποι εργασιακής ένταξης και επαγγελματικής εξέλιξης έχουν τεθεί υπό αμφισβήτηση καθώς το γνωστικό περιεχόμενο της εργασίας αλλάζει και συστήματα μικρότερης παραγωγής αντικαθίστανται από άλλα περισσότερο εξελιγμένα. Παρόλο ότι το μέλλον είναι αβέβαιο, οι παρουσιαζόμενες ευκαιρίες είναι, εν τούτοις, πολλές. Αυτό, επομένως, που πρέπει να επικρατήσει για ένα δίκαιο καταμερισμό των προσπαθειών και των ωφελημάτων, εκτός από τη γνώση και τα αυξημένα προσόντα και εμπειρία που θα διαθέτει ένα άτομο, είναι το συναίσθημα της

σταθερότητας και της αλληλεγγύης. Με τον επαναπροσανατολισμό των διαφόρων πρακτικών είναι δυνατόν να ενδυναμωθεί και να εδραιωθεί η μάθηση στην κοινωνία. Απαραίτητη προϋπόθεση είναι, βέβαια, η ανάπτυξη της παιδείας να συμβαδίζει με αυτή της μεταβιομηχανικής κοινωνίας.

Από τη δεκαετία του 1970, η εκπαιδευτική διαδικασία έχει κάνει εντυπωσιακή πρόοδο σε όλα τα επίπεδά της. Στα περισσότερα κράτη-μέλη του ΟΟΣΑ, ο μισός πληθυσμός ηλικίας μεταξύ 25 και 64 είναι απόφοιτος της δευτεροβάθμιας. Η πρόοδος όμως αυτή φαίνεται να ήταν άνιση, πράγμα που ήταν εμφανές στις μεγάλες διαφορές που είχαν μεταξύ τους τα επιτεύγματα των διαφόρων χωρών στη δεκαετία του 1980. Συγκεκριμένα, μεγάλη ανισότητα καταμερισμού επιτευγμάτων εντοπίστηκε ανάμεσα στις διάφορες ηλικιακές ομάδες, ενώ σε ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες παρατηρήθηκε ότι οι περισσότεροι από το μισό του εργαζόμενου πληθυσμού είχαν γνώσεις μόλις πέραν της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Σε τέτοιου είδους περιπτώσεις ο κίνδυνος στον τομέα της εργασίας φαίνεται να είναι μεγαλύτερος και επομένως η εκπαίδευση για ενηλίκους να γίνεται περισσότερο αναγκαία και επιβεβλημένη.

Η προσχολική αγωγή και εκπαίδευση παρέχει ενθαρρυντικά δείγματα ανάπτυξης. Συγκεκριμένα, σε πολλές χώρες οι εγγραφές σε προσχολικά ιδρύματα παιδιών ηλικίας άνω των τεσσάρων ετών αυξάνονται δραστικά. Αλλά και πάλι υπάρχουν σημαντικές διακυμάνσεις μεταξύ των χωρών που διαθέτουν τέτοιου επιπέδου εκπαίδευση και άλλων όπου η παροχή προσχολικής αγωγής είναι σχεδόν στα σπάργανα. Δημιουργούνται, λοιπόν, εύλογα ερωτήματα σχετικά με τις επικρατούσες πρακτικές ορισμένων χωρών, δεδομένου ότι οι πόροι και τα μέσα που διαθέτουν είναι περιορισμένα αφενός, και, κατά δεύτερο λόγο, πώς η επέκταση της προ-πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης επιδρά στις σχέσεις μεταξύ της οικογένειας και του σχολείου. Επιπλέον, καθώς η προσχολική εκπαίδευση επεκτείνεται, τα σύνορα με την πρωτοβάθμια εκπαίδευση γίνονται δυσδιάκριτα, γεγονός που δημιουργεί εξ ίσου νέες ευκαιρίες, αλλά και διάφορες δυσκολίες.

Σύμφωνα με έρευνες που έχουν κατά καιρούς γίνει, όλα τα κράτη-μέλη του ΟΟΣΑ έχουν ως τακτική την επέκταση της

εκπαίδευσης κατά τον δευτεροβάθμιο κύκλο σπουδών. Είναι λίγες οι χώρες που έχουν κάνει υποχρεωτική την εκπαίδευση μέχρι την ηλικία των δέκα επτά ετών, ενώ συγχρόνως πάνω από το ένα τέταρτο ατόμων αυτής της ηλικίας δεν είναι μαθητές πλήρους φοίτησης σε χώρες όπως η Αυστραλία, Νέα Ζηλανδία, Ελλάδα, Ιρλανδία, Πορτογαλία, Ισπανία, Τουρκία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Νέα άτομα που στερούνται γνώσεων των τελευταίων τάξεων της δευτεροβάθμιας αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην εξεύρεση εργασίας και κατά συνέπεια στην προσωπική και κοινωνική τους ζωή, καθώς με την μεγάλη ανεργία, την υψηλή προσφορά, και τις χαμηλά αμειβόμενες δουλειές, οι ευκαιρίες που προσφέρονται για προσωπική ανάπτυξη ή για περαιτέρω εκπαίδευση και μόρφωση είναι εξαιρετικά μειωμένες. Και ενώ η μη παραμονή των μαθητών στις ανώτερες τάξεις της δευτεροβάθμιας δεν δηλώνει αποτυχία του σχολείου ή ανεπάρκεια απόδοσης του μαθητού, εν τούτοις καταδηλεί την ανάγκη της λήψης σοβαρών μέτρων εκ μέρους των κυβερνήσεων που θα αυξάνουν τα ποσοστά φοίτησης στην δευτεροβάθμια και παράλληλα θα αποθαρρύνουν την πρόωμη εγκατάλειψη των σπουδών. Αυτό που τονίζεται στη μελέτη ιδιαίτερα είναι η ανάγκη παροχής εκπαίδευσης υψηλής ποιότητας, ώστε οι απόφοιτοι της δευτεροβάθμιας να έχουν επαρκείς γνώσεις και προσόντα, απαραίτητα εφόδια μέσα σε μια συναγωνιστική κοινωνία, ώστε να αποφευχθούν οι κοινωνικές ακρότητες και οι ανεπιθύμητες επαγγελματικές δυσκολίες.

Είναι γνωστό ότι πολλές χώρες έχουν αυξήσει κατά πολύ τον αριθμό των εισακτέων στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, σε πολλές περιπτώσεις δε ο αριθμός αυτός εκπροσωπεί το 40% της ηλικιακής ομάδας που αποφοιτά από την δευτεροβάθμια. Αυτή η αύξηση σε εισακτέους παρουσιάζει εύλογες σκέψεις για τα προβλήματα που μπορεί να παρουσιαστούν σχετικά με την μελλοντική τους επαγγελματική αποκατάσταση, τη χρηματοδότηση των σπουδών τους, αλλά και την επάνδρωση των διαφόρων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. Σύμφωνα με την μελέτη του ΟΟΣΑ, όλες οι χώρες πρέπει να δείξουν προσοχή ώστε να διατηρήσουν μια ισορροπία ανάμεσα στα οικονομικά και την ποιότητα σπουδών που προσφέρουν σε ολόένα και μεγαλύτερο αριθμό σπουδαστών.

Κατά τον ΟΟΣΑ, είναι φανερή η ανάγκη για προγράμματα εκπαίδευσης ενηλίκων και ορισμένους τύπους συνεχιζόμενης επαγγελματικής επιμόρφωσης. Ενδεικτικό δε της κατάστασης είναι η κατ' έτος συμμετοχή του 1/3 του εργατικού δυναμικού ορισμένων χωρών σε εκπαιδευτικά προγράμματα που έχουν άμεση σχέση με την εργασία. Είναι, όμως, γνωστό ότι η συμμετοχή πολλών ενηλίκων σε αυτά είναι πλημμελής και δεν φθάνει τα στατιστικά στοιχεία, συνήθως δε η παρεχόμενη επιμόρφωση που είναι διάρκειας μιάς ή δύο ημερών θεωρείται ανεπαρκής.

Σε μία εποχή που η παιδεία και τα διάφορα συστήματα επαγγελματικής εκπαίδευσης αντιμετωπίζουν ευρείες και ποικίλες προκλήσεις, το ερώτημα που τίθεται είναι εάν η επέκταση της εκπαίδευσης πάσης μορφής είναι μιά σωστή και επαρκής στρατηγική για την αντιμετώπιση των απαιτήσεων που προβάλλονται στο ξημέρωμα του 21ου αιώνα. Οι προκλήσεις όμως που εμφανίζονται στην παιδεία δεν αφορούν μόνο τη σωστή εκπαίδευση των διαφόρων ηλικιακών ομάδων. Η πραγματική πρόκληση είναι η παραδειγματική στροφή από την παιδεία στη μάθηση μέσα από νέες τεχνολογίες και συστήματα πληροφορικής που οδηγούν σε νέους τρόπους οργάνωσης της εκπαίδευσης. Οι νέες συνθήκες επιτρέπουν την απαιτητική και προς όφελος του μαθητεύομένου προσέγγιση μέσα από την οποία αυτός μπορεί να αποφασίσει για το είδος της μόρφωσής του και να σχεδιάσει το δικό του πρόγραμμα εκπαίδευσης. Η προσέγγιση αυτή πιθανόν να έχει αντίκτυπο στις διάφορες κυβερνήσεις και στον τρόπο παροχής εκπαίδευσης εκ μέρους αυτών, σχετικά με τη διδασκόμενη ύλη και τα βιβλία, την αξιολόγηση και την πιστοποίηση των εκπαιδευτικών αποτελεσμάτων. Είναι λάθος, λοιπόν, για τις κυβερνήσεις να συνεχίζουν να επεκτείνουν τα γνωστά και σχεδόν ξεπερασμένα συστήματα και να μη δείχνουν ευπροσαρμοστικότητα στις νέες εκπαιδευτικές απαιτήσεις, σχεδιάζοντας και υλοποιώντας μαθησιακές μεθόδους με μακροχρόνια αναπτυξιακά αποτελέσματα.

4. Σκοποί, Εμπόδια, και Στρατηγική για την Υλοποίηση της Δια Βίου Εκπαίδευσης για Όλους

Μεταξύ των στρατηγικών που οι κυβερνήσεις και οι εκπαιδευτικοί τομείς θα πρέπει να λάβουν υπόψη για την

υλοποίηση της διά βίου εκπαίδευσης περιλαμβάνονται και τα ακόλουθα:

- Η αρχή ότι την διά βίου εκπαίδευση δεν είναι δυνατόν να την επιβάλλουν, αλλά ότι αυτή θα πρέπει να εξαρτάται και να ευδοκιμεί πάνω σε μια ποικιλία πρωτοβουλιών που προέρχονται από το κοινωνικό και εργασιακό περιβάλλον. Εξάλλου, ο ρόλος των κυβερνήσεων δεν είναι να επινοούν, να διευθύνουν και να χρηματοδοτούν ένα ενοποιημένο, ομοιόμορφο και περιεκτικό σύστημα διά βίου μάθησης, αλλά να κατευθύνουν και να παρακολουθούν τις εκπαιδευτικές εξελίξεις και ανάλογα να επανακατανέμουν τους πόρους, έτσι ώστε οι διαθέσιμες ευκαιρίες να είναι δίκαιες, συστηματικές, ευπροσάρμοστες και επαρκείς. Αυτό που πρέπει να ληφθεί ιδιαίτερα υπόψη είναι οι μακρο-οικονομικές και δομικές πρακτικές που για να ευδοκιμήσουν απαιτούν τον αμοιβαίο συντονισμό των διαφόρων πολιτικών τομέων, κάτι που η φύση της ίδιας της διά βίου εκπαίδευσης εμπεριέχει: ποικιλία, πλουραλισμό και ικανότητα παρακολούθησης αυτής διά βίου.
- Η μετάβαση από τη συνηθισμένη, επαναλαμβανόμενη παιδεία στην διά βίου μάθηση απαιτεί την ανάλογη κατανόηση, ιδίως από την πλευρά του εκπαιδευόμενου, με την έννοια ότι ο νέος αυτός τύπος εκπαίδευσης έχει ως στόχο του την διαρκή κοινωνική, επαγγελματική και οικονομική ανάπτυξή του. Προσωπικοί και συμβατικοί ενδοιασμοί σχετικά με τον χαρακτήρα, τις αξίες και την συμπεριφορά του ατόμου ως προς αυτό το είδος μάθησης, είναι από τα πρώτα εμπόδια που πρέπει να εκτοπισθούν για να είναι δυνατή η υλοποίηση της διά βίου μάθησης.
- Άλλα εμπόδια που μπορεί να παρουσιασθούν είναι δομικής φύσεως και αναφέρονται σε συνθήκες κοινωνικο-οικονομικές, δημοσιονομικές και πολιτικές, και αγορά εργασίας. Ανάλογα με αυτές διαμορφώνονται οι συνθήκες ζωής του ατόμου, οι κοινότητες, και ο χαρακτήρας της προσωπικής του ζωής, επιρρεάζουν δε την επιθυμία ή την ανάγκη συμμετοχής του στην εκπαιδευτική διαδικασία.
- Δυσκολίες στην παροχή της διά βίου εκπαίδευσης και στις ευκαιρίες που προσφέρονται στο άτομο, από πλευράς τύπου,

χρόνου, προγράμματα μαθημάτων, και κατάλληλου εκπαιδευτικού προσωπικού έχουν σχέση με την νομική και θεσμική δομή της παιδείας. Οι μη κατάλληλες συνθήκες παροχής αυτής, για παράδειγμα ο ανεπαρκής εφοδιασμός με νέες τεχνολογίες, είναι δυνατόν να περιορίσει τις πιθανότητες προσέγγισης και λήψης γνώσεων και να εμποδίζει την πρόοδο του εκπαιδευόμενου.

Οι συστάσεις που γίνονται για να παραμερισθούν αυτά τα εμπόδια ως προς την υλοποίηση της διά βίου εκπαίδευσης απευθύνονται στους ακόλουθους:

- Στα ίδια τα άτομα, που από τη φύση τους έχουν μια συντηρητική συμπεριφορά απέναντι σε νεωτεριστικές μεθόδους μάθησης, συνιστώνται οι ανάλογες ενημερωτικές και συμβουλευτικές υπηρεσίες.
- Στους εκπαιδευτικούς συνιστάται η πλήρης ενημέρωση σχετικά με τις δομικές, οργανωτικές και παιδαγωγικές αλλαγές.
- Στα συμμετέχοντα μέλη τομέων που διαμορφώνουν εκπαιδευτικά συστήματα συνιστάται η ακολουθία μιάς κοινής γραμμής και τακτικής.
- Στους εργοδότες συνιστάται συνέπεια, σταθερότητα, υποστήριξη, και προθυμία ως προς την προετοιμασία του εργατικού δυναμικού και την κατάλληλη τοποθέτηση αυτού στους διαφόρους τομείς εργασίας.
- Στους πολιτικούς και άτομα που διαμορφώνουν γνώμη συνιστάται προθυμία και ετοιμότητα για την πραγματοποίηση των εξαγγελιών τους.
- Στους γονείς συνιστάται η ανάληψη μεγαλύτερων ευθυνών και προσπαθειών για την περαιτέρω ανάπτυξη της εκπαίδευσης προς όφελος των παιδιών τους.
- Στις κοινότητες συνιστάται η αποδοχή της αρχής ότι η διά βίου εκπαίδευση είναι επένδυση και δεν απευθύνεται μόνο σε ορισμένα άτομα ή ειδικούς.

Με τον παραμερισμό των εμποδίων, έξι σχετικοί μεταξύ τους στόχοι είναι δυνατόν να επιτευχθούν με σκοπό την υλοποίηση της διά βίου εκπαίδευσης:

- Επέκταση της παροχής υψηλής ποιότητας προσχολικής εκπαίδευσης.

- Ανανέωση της θεμελιώδους μάθησης στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση.
- Ενθάρρυνση της συνεχιζόμενης και για ενηλίκους εκπαίδευσης.
- Επίλυση των προβλημάτων που έχουν σχέση με μεταβατικές συνθήκες.
- Συνοχή της εκπαιδευτικής διαδικασίας.
- Ανανέωση και εμπλουτισμό των πηγών και των περιουσιακών στοιχείων της εκπαίδευσης.

5. Οι Βάσεις για την Δια Βίου Εκπαίδευση

Ο ρόλος των σχολείων στις ημέρες μας έχει επεκταθεί, ώστε αυτά να μη παρέχουν μόνον γνώσεις, αλλά να θέτουν τις βάσεις για περαιτέρω μάθηση καθ'όλη τη διάρκεια της ζωής του ατόμου. Ως εκ τούτου, με τη διοργάνωση εκπαιδευτικών και πολιτιστικών δραστηριοτήτων, τις οποίες παρακολουθεί το ευρύτερο κοινό, τα σχολεία αναλαμβάνουν να παίξουν ένα ευρύτερο κοινωνικο-εκπαιδευτικό ρόλο. Ερωτηματικά, όμως, εγείρονται σχετικά με τον πολιτιστικό και κοινωνικό ρόλο των σχολείων και έχουν να κάνουν ταυτόχρονα με τον ισχυρισμό, ότι α) η εκπαίδευση της προσχολικής ηλικίας πρέπει να επεκταθεί και ενισχυθεί, και β) η πρωτοβάθμια να εμπλουτισθεί με παρεμβατικά προγράμματα, που θα αποδώσουν θετικά αποτελέσματα σε μεμονωμένες περιπτώσεις παιδιών, στις οικογένειές τους και στην κοινότητα στο σύνολό της.

Η επέκταση της προσχολικής εκπαίδευσης δεν είναι εύκολο θέμα, σύμφωνα με τα κράτη μέλη του ΟΟΣΑ. Κατ' αυτά, ίσως να ήταν προτιμότερο να προσφερθεί το λιγότερο μισής ημέρας εκπαίδευση, τέσσερις με πέντε ημέρες την εβδομάδα, σε όλα τα τετράχρονα παιδιά και σε όσα τρίχρονα των οποίων το κοινωνικό περιβάλλον φαίνεται ότι μπορεί να επιρρεάσει και θέσει σε κίνδυνο τις μετέπειτα σπουδές τους, και μελλοντικά να τα οδηγήσει σε αποτυχία. Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί ξεχωριστά σε κάθε παιδί της προσχολικής ηλικίας, ώστε εάν η τυπική του εκπαίδευση αρχίσει πριν την κανονική του ηλικία, να είναι κοινωνικά ώριμο και ψυχολογικά έτοιμο για την νέα εκπαιδευτική του εμπειρία.

Η πρωτοβάθμια εκπαίδευση θα πρέπει να είναι μια εξελικτική διαδικασία, που παρέχει ευρείες και γερές βάσεις για την μετέπειτα παιδεία. Η δευτεροβάθμια εκπαίδευση θα πρέπει να είναι

σε πολλές περιπτώσεις σε αρμονία από πλευράς μαθημάτων με αυτά που διδάσκονται στα πανεπιστήμια ή που απαιτούνται από πλευράς εισαγωγικών εξετάσεων από τα πανεπιστήμια. Σε πολλές χώρες προβλέπονται εξετάσεις που είναι υποχρεωτικές για εισαγωγή σε πανεπιστήμια, αυτό όμως είναι δυνατόν να παρεμποδίσει την μεταρρύθμιση των προγραμμάτων των προσφερόμενων μαθημάτων και να μειώσει την πειραματική σκοπιά πολλών νέων παιδαγωγικών μεθόδων.

Για να μπορέσουν τα σχολεία να λειτουργήσουν ως κέντρα μάθησης και ανάπτυξης, θα πρέπει να κάνουν χρήση μεθόδων που θα προσδιορίζουν όχι μόνο τις ικανότητες αλλά και την προθυμία που έχει το άτομο για σπουδές, ενώ συγχρόνως θα καθορίζουν και τα επίπεδα για επιλογή των μαθητών. Σε περιπτώσεις που υπάρχουν ελλείψεις ή κενά γνώσεων σε αυτά συνιστάται η παροχή μεμονομένων φροντιστηριακών μαθημάτων που θα οδηγούν σε καλύτερη ποιοτικά μάθηση και μεγαλύτερη προσωπική ανάπτυξη.

Για να αναπτυχθούν τα σχολεία σε κοινοτικά κέντρα εκπαίδευσης μαθητών και ενηλίκων, οι κυβερνήσεις θα πρέπει να αναλάβουν μια σειρά από πρωτοποριακές πρωτοβουλίες. Για να εφαρμοστούν αυτές θα πρέπει να επανεκτιμηθούν και να αξιολογηθούν οι παραδοσιακές εκπαιδευτικές και μαθησιακές αξίες από μαθητές, δασκάλους, γονείς, οργανισμούς και κοινότητες εξ ίσου. Παράλληλα θα πρέπει να αναθεωρηθούν από κοινωνικούς, εκπαιδευτικούς και άλλους παράγοντες οι στόχοι της βασικής παιδείας, έχοντας υπόψη τους πάντοτε τη δομή της διά βίου εκπαίδευσης. Τα αναλυτικά προγράμματα της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης θα πρέπει και αυτά να επανεξετασθούν και να αναθεωρηθούν σύμφωνα με τις ακόλουθες κατευθυντήριες γραμμές:

- Τα προγράμματα της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης θα πρέπει να αναθεωρηθούν ώστε να δίνουν έμφαση στη γνώση των νέων τεχνολογιών αλλά και στις βασικές τεχνικές μάθησης.
- Τα αποκλειστικού περιεχομένου μαθήματα της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και των πρώτων τάξεων της δευτεροβάθμιας θα πρέπει να μειωθούν και να αντικατασταθούν με άλλα που υπογραμμίζουν το συγκριτικό και διαγώνιο τύπο μάθησης και γνώσης, περιλαμβάνουν νέες τεχνικές μάθησης, ενδυναμώνουν

τις ικανότητες απόκτησης και επεξεργασίας πληροφοριών μέσω υπολογιστών, και προσδίδουν κοινωνική δεινότητα.

- Μείωση των αποκλειστικού περιεχομένου μαθημάτων δεν σημαίνει ταυτόχρονη εγκατάλειψη των φυσικών και κοινωνικών επιστημών, της ηθικής λογικής ή της γνώσης και εφαρμογής των εικαστικών και δραματικών τεχνών. Είναι αναγκαίο για κάθε μαθητή να γνωρίζει εκτός άλλων πολύ καλά την ιστορία και την γεωγραφία της χώρας που κατοικεί και να είναι ενημερωμένος και ευαισθητοποιημένος σε θέματα του περιβάλλοντος.
- Στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση ιδιαίτερη έμφαση, και παράλληλα με τη διαγώνιο και συγκριτική γνώση άλλων θεμάτων, πρέπει να δοθεί στην διδασκαλία μαθημάτων κορμού (ιδίως στα ανώτερα επίπεδα της δευτεροβάθμιας) όπως είναι οι κοινωνικές επιστήμες, τα μαθηματικά, οι άλλες επιστήμες, οι ξένες γλώσσες.
- Ιδιαίτερη προσπάθεια πρέπει να γίνει ώστε δύο και τρεις ξένες γλώσσες να διδάσκονται σε όλα τα επίπεδα και κατά προτεραιότητα με τη κύρια, εθνική γλώσσα της χώρας.
- Συγκεκριμένη επαγγελματική προπαρασκευή θα πρέπει να αναβληθεί έως περίπου τα τελευταία στάδια της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Θετικό στοιχείο θα ήταν η σύγκλιση των προγραμμάτων γενικών και επαγγελματικών μαθημάτων, έτσι ώστε οι μαθητές που δεν θα συνεχίσουν τις σπουδές τους σε ιδρύματα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης να έχουν μια ευρεία και γενική εκπαίδευση που συμπληρώνει την επαγγελματική τους κατάρτιση, και που εμπλουτίζεται στα διάφορα στάδια ζωής, δεν αποκλείει δε την πιθανότητα πανεπιστημιακής εκπαίδευσης στο μέλλον.
- Αυτό που θα πρέπει να αποφευχθεί είναι η πρόϊμη κατάταξη των μαθητών της πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας σε προπανεπιστημιακές και προεπαγγελματικές ομάδες.
- Έχοντας υπόψη τα προηγούμενα, επιβάλλεται η αναθεώρηση των αναγκών των ανωτέρων βαθμίδων της δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Τα κράτη-μέλη του ΟΟΣΑ πιστεύουν ότι ειδική φροντίδα πρέπει να δοθεί σε μαθητές με ειδικές ανάγκες, σε αυτούς που είναι κοινωνικά δυσχερείς και αδύναμοι μαθησιακά. Κατανόηση και

επίλυση των προβλημάτων αυτών σημαίνει μεγαλύτερη ελαστικότητα και υιοθέτηση μιας ανάλογης διδακτικής και μαθησιακής προσέγγισης. Εξάλλου, σε νέα άτομα και ενηλίκους που έχουν εγκαταλείψει τις δευτεροβάθμιες σπουδές τους για μεγάλο χρονικό διάστημα θα πρέπει να δίδεται η ευκαιρία της επιστροφής και απόκτησης των γνώσεων αυτού του επιπέδου σε ειδικά σχεδιασμένες για τέτοιες περιπτώσεις τάξεις. Το ευεργέτημα σε τέτοιες περιπτώσεις θα είναι διπλό: γίνεται, κατ'αυτόν τον τρόπο, καλύτερη χρήση των πόρων και συγχρόνως μειώνεται το αίσθημα της απομόνωσης μεταξύ των μαθητών του σχολείου και του έξω κόσμου.

Το διδακτικό προσωπικό θα πρέπει να ανανεώσει τις γνώσεις του και να υιοθετήσει καινούργιες παιδαγωγικές μεθόδους ώστε να μπορέσει να επωφεληθεί και εκμεταλλευθεί τις ευκαιρίες που παρουσιάζονται μέσα από τις καινούργιες τεχνολογίες. Οι μαθητές σε συνεργασία με τους γονείς και τους δασκάλους θα πρέπει να οργανώσουν το προσωπικό τους πρόγραμμα σπουδών που θα περιλαμβάνει μαθήματα ειδικού και γενικού ενδιαφέροντος. Θα πρέπει επίσης να υπάρχουν μαθήματα αποκλειστικά αφιερωμένα σε ορισμένους μαθητές που θα γίνονται από ένα συγκεκριμένο δάσκαλο, ο οποίος θα χρησιμοποιεί τρόπους μάθησης που οδηγούν στη διά βίου παιδεία. Χωρίς αμφιβολία, αυτοί οι νέοι μέθοδοι παιδείας χρήζουν διαπιστευτηρίων, αξιολόγησης και πιστοποίησης από τους σχετικούς φορείς.

Σαφείς κανονισμοί θα πρέπει να υποβληθούν σχετικά με την αγορά και χρήση νέων τύπων τεχνολογίας και πληροφορικής που θα τεθούν στη διάθεση δασκάλων και μαθητών. Η περαιτέρω ανάπτυξη υλικού πληροφορικής και πολυμέσων πρέπει επίσης να τύχει μεγαλύτερης βοήθειας και ενθάρρυνσης. Η δικτυακή σύνδεση των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων με τον έξω κόσμο θα πρέπει να είναι μέσα στις βασικές προτεραιότητες. Γι' αυτό το σκοπό, οι διάφορες κυβερνήσεις θα πρέπει να συγκροτηθούν και να αναπτύξουν τις αγορές τους και να προσφέρουν κίνητρα στις διάφορες επιχειρήσεις που έχουν ως στόχο τους την ανάπτυξη και την εξάπλωση της μαθησιακής τεχνολογίας.

6. Από το Σχολείο στην Εργασία: Η Αξία της Εκπαίδευσης και η Δια Βίου Μάθηση

Κατ'επανάληψη έχει τονισθεί πόσο αναγκαία είναι η σωστή οργάνωση της προσχολικής, πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ώστε ο μαθητής να είναι εφοδιασμένος με τις κατάλληλες, γερές βάσεις από πλευράς γενικών αλλά και τεχνικών γνώσεων που θα τον καταστήσουν ικανό να συνεχίσει την απόκτηση γνώσεων και όταν πλέον θα έχει τελειώσει την υποχρεωτική του παιδεία, και θα είναι ελεύθερος να κάνει τις δικές του επιλογές ως προς την περαιτέρω μάθηση και τον τομέα εργασίας του.

Οι επενδύσεις που γίνονται από τις διάφορες επιχειρήσεις ή και κυβερνήσεις για την εκπαίδευση ενηλίκων και την επαγγελματική κατάρτιση είναι συνήθως ανεπαρκείς, και ως εκ τούτου και τα αποτελέσματα ως προς το μέλλον της διά βίου εκπαίδευσης και τον εργασιακό τομέα είναι αβέβια. Οι επιχειρήσεις, οι τράπεζες ή οι οικονομικοί οργανισμοί γενικά διστάζουν συνήθως να επενδύσουν στην εκπαίδευση γιατί θεωρούν το ανθρώπινο κεφάλαιο ως έμμεση μόνον εγγύηση. Αναμφίβολα, οι κυβερνήσεις μπορούν να βελτιώσουν την κατάσταση με την παροχή δανείων και επιχορηγήσεων για αυτούς τους τομείς της παιδείας. Εν τούτοις, η ανεπαρκής χρηματοδότηση αυτών παρουσιάζει εμπόδια σε αρκετές ομάδες ατόμων που ευρίσκονται στο μετασχολικό στάδιο. Συγκεκριμένα, οι ομάδες που στερούνται μαθησιακών ευκαιριών είναι οι ακόλουθες:

- Οι άνεργοι, που έχουν λιγότερες ευκαιρίες στη διά βίου εκπαίδευση από αυτούς που έχουν εργασία και μπορούν να παρακολουθήσουν προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης χρηματοδοτημένα από τους εργοδότες τους.
- Οι έχοντες ανεπαρκή αρχική εκπαίδευση και θεωρούνται από τους εργοδότες ως πολυέξοδη προς κατάρτιση ομάδα και, επομένως, λιγότερο εκπαιδεύσιμη.
- Οι ηλικιωμένοι εργάτες και οι συνταξιούχοι για τους οποίους τα ποσά που επενδύονται είναι μικρότερα αυτών που διατίθενται για νέους, γιατί οι ηλικιωμένοι θεωρούνται ότι έχουν λιγότερη προς μάθηση θέληση.

- Οι γυναίκες, που παρόλο ότι σε ορισμένες χώρες συμμετέχουν σε μεγάλο αριθμό σε γενικά εκπαιδευτικά προγράμματα ενηλίκων, εν τούτοις το ποσοστό αυτών που παίρνει μέρος σε προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης και είναι χρηματοδοτημένα από τους εργοδότες τους είναι μικρό.

Συνήθως οι λόγοι που οδηγούν εργοδότες σε χρηματοδότηση προγραμμάτων για αρχική και συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση είναι διαφορετικοί αυτών που προβάλλουν οι εκπαιδευτικοί και οι κυβερνήσεις. Οι εργοδότες δικαιολογούν την θέση τους λέγοντας ότι το κόστος των προγραμμάτων υψηλής ποιότητας είναι μεγάλο και προσθέτουν ότι ένας εκπαιδευόμενος, αντί να παραμείνει στην εργασία μετά την λήξη ενός τέτοιου προγράμματος, είναι πιθανόν να προτιμήσει την συνέχιση των σπουδών του αλλού ή να προσπαθήσει να βρεί καλύτερη εργασία αλλού. Ένα καλό κίνητρο για τέτοιου είδους περιπτώσεις είναι η κυβερνητική επιχορήγηση προγραμμάτων οργανωμένων από επιχειρήσεις, κάτι που ήδη κάνει η Γαλλία. Τα αποτελέσματα και το αναφαινόμενο από αυτού του είδους τα προγράμματα κέρδος είναι διπλά ευεργετικό γιατί παράλληλα με την επαγγελματική κατάρτιση που είναι αναγκαία για τους εργαζόμενους, επωφελούνται οικονομικά και οι εργοδότες και οι εκπαιδευτικοί. Συγχρόνως δε βελτιώνεται η επαγγελματική απόδοση, η θέση του εργαζόμενου στο εργασιακό και κοινωνικό περιβάλλον, αλλά και η ίδια η οικονομία της χώρας.

Ένας άλλος τρόπος χρηματοδότησης προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης θα μπορούσε να είναι ο δανεισμός κεφαλαίων σε επιχειρήσεις από την κυβέρνηση με την προϋπόθεση ότι το ποσό θα πληρωθεί σε ένα ορισμένο διάστημα και κατά την περίοδο που ο εκπαιδευόμενος θα είναι με την επιχείρηση. Σε περίπτωση που αυτός αφήσει την επιχείρηση τότε η αποπληρωμή γίνεται μέσω ασφαλιστικών κεφαλαίων. Η συλλογική χρηματοδότηση από επιχειρήσεις και διάφορους κοινωνικούς φορείς ή συνδικαλιστικές ενώσεις είναι μια άλλη εύλογη επιλογή. Στην διάθεση προς χρηματοδότηση προγραμμάτων είναι δυνατόν να συμβάλλει σημαντικά η βελτίωση των διαδικασιών πιστοποίησης τίτλων γνώσεων και προσόντων ή η δημιουργία παρομοίων προϋποθέσεων, όπου αυτές δεν υπάρχουν. Έτσι και τα

εκπαιδευθέντα άτομα θα είναι σε θέση να επιδείξουν τις γνώσεις που έχουν αποκτήσει και οι επιχειρήσεις να χρησιμοποιήσουν τα προγράμματά τους ως κίνητρα για χρηματοδότηση από άλλους φορείς, ενώ παράλληλα θα μπορέσουν να αποκαταστήσουν τυχόν ανεπάρκειες που αυτά παρουσιάζουν.

Έχοντας υπόψη τους στόχους και τους σκοπούς της διά βίου εκπαίδευσης, τα κράτη-μέλη του ΟΟΣΑ θα πρέπει να αναρωτηθούν για τη γενική και επαγγελματική εκπαίδευση που παρέχουν και για τις αλλαγές που επιβάλλονται για τη βελτίωση των συστημάτων τους, ώστε το πέρασμα του ατόμου από το σχολικό περιβάλλον στον εργασιακό τομέα, από την ανεργία στην εργασία και από την μία δουλειά στην άλλη να είναι όσο το δυνατόν ομαλότερο και αποτελεσματικότερο. Στα περισσότερα κράτη-μέλη του οργανισμού ο διαχωρισμός στην εκπαίδευση γίνεται μεταξύ της γενικής και της τριτοβάθμιας και της επαγγελματικά προσανατολιζόμενης εκπαίδευσης και κατάρτισης.

Στην Ευρώπη ο διαχωρισμός αυτός γίνεται κατά το δεύτερο ήμισυ της δευτεροβάθμιας, ενώ στην Αμερική κατά το πλείστο συναντάται στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Προσπάθειες γίνονται από τις διάφορες χώρες να ενσωματώσουν τα προγράμματα της γενικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης και να διευκολύνουν κατ' αυτόν τον τρόπο τον επαγγελματικό προσανατολισμό και αποκατάσταση. Σε χώρες όπου υπάρχουν στενοί δεσμοί μεταξύ εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και επιχειρήσεων συνήθως η μετάβαση από το σχολείο στην εργασία είναι πιά εύκολα εφικτή λόγω των ευρύτερων γνώσεων και ικανοτήτων που έχει αποκτήσει το άτομο μέσω νέων και εναλλακτικών συστημάτων μάθησης. Σε χώρες όπου δεν υφίστανται συστήματα παροχής μάθησης από επιχειρήσεις, μια σειρά αρχών που θα μπορούν να ακολουθηθούν ανάλογα με τις μαθησιακές ανάγκες και τα άλλα ενδιαφέροντα του ατόμου, παράλληλα με τους στόχους και την λειτουργία των επιχειρήσεων και του δημόσιου τομέα, είναι οι ακόλουθες:

- Τα ιδρύματα και τα προγράμματα αυτών θα πρέπει να είναι ευπροσάρμοστα στις συνθήκες της αγοράς εργασίας, στην συμπεριφορά και τις προτεραιότητες των εργοδοτών και των νέων ατόμων.

- Τα προγράμματα θα πρέπει να έχουν τη μεγαλύτερη δυνατόν συνεργασία με εκπαιδευτικούς, εργοδότες και δημόσιες υπηρεσίες, όσον αφορά την λήψη αποφάσεων και τη δημιουργία κατάλληλων κινήτρων για την συμμετοχή ικανού αριθμού ατόμων.
- Να δίνεται η ευκαιρία σε νέα άτομα να κάνουν το χώρο εργασίας χώρο μάθησης και γνώσης. Σε αυτό δύναται να συμβάλλουν και οι επιχειρήσεις με την παροχή ευκαιριών, αλλά και τα σχολεία με την οργάνωση εκδηλώσεων.
- Η παροχή υπηρεσιών στο κοινό από σχολεία με την ανάλογη αμοιβή (όπως, π.χ. η επισκευή αυτοκινήτων, παραγγελία έτοιμων φαγητών, σχεδιασμός software, κ.α.) μπορεί να καλυφθεί νομοθετικά και να αποδώσει οικονομικά οφέλη στους συμμετέχοντες. Πρέπει να τονισθεί ότι, με αυτού του είδους τη συμμετοχή αποκτάται συγχρόνως επιτόπια γνώση και εμπειρία.
- Τα αναλυτικά προγράμματα, γενικώς, δεν θα πρέπει να αποσκοπούν μόνο στην αρχική κατάρτιση και τη διευκόλυνση της μετάβασης του ατόμου από το σχολείο στον εργασιακό χώρο, αλλά και στην μακροπρόθεσμη ανάπτυξη και εξέλιξή του. Στην ουσία, ο σκοπός της διά βίου εκπαίδευσης είναι ο υπερκερασμός της αντίληψης ότι υπάρχει μιά και μοναδική μεταβατική περίοδος, αυτή δηλαδή που συναντάται μεταξύ εκπαίδευσης και εργασίας.
- Οι ανάγκες και ελπίδες των νέων θα πρέπει να είναι το επίκεντρο κάθε στρατηγικής. Συγχρόνως, όμως, κάθε άτομο θα πρέπει να έχει τους δικούς του στόχους μάθησης και να μην ακολουθεί κατ'ανάγκη προκαθορισμένες οδούς.
- Η σχολική αποτυχία και η εγκατάληψη της παιδείας σε πρώιμα στάδια θα πρέπει να αποθαρρυνθεί μέσα από τα ανάλογα σχολικά προγράμματα. Σε όσους μαθητές δεν εκπληρώνουν ικανοποιητικά τα απαιτούμενα μαθήματα και δεν έχουν την πρόποσα βαθμολογία στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, είναι δυνατόν να επιβληθεί παράταση των σπουδών τους πέραν της υποχρωτικής νομίμου ηλικίας. Μπορεί δε οι σπουδές αυτές να είναι μερικής παρακολούθησης, η οποία θα γίνεται παράλληλα με την εργασία τους.

- Η κοινωνική βοήθεια και επιδόματα ανεργίας δεν θα πρέπει να επιρρεάζουν άτομα που επιθυμούν να μορφωθούν και να αποκτήσουν νέες ικανότητες και προσόντα.
- Οι επιχειρήσεις θα πρέπει να ενθαρρύνονται από την επιβολή ευνοϊκών φορολογικών μέτρων και κινήτρων για εκπαιδευτικά προγράμματα που οργανώνουν, ενώ υψηλότερη φορολογία θα πρέπει να επιβληθεί σε αυτές που αρνούνται να κάνουν παρόμοια προγράμματα.
- Οικονομικοί οργανισμοί, τράπεζες και επιχειρήσεις θα πρέπει να αντιληφθούν ότι η οργάνωση εκπαιδευτικών προγραμμάτων για το προσωπικό τους είναι επένδυση, παρόμοιας με αυτές που κάνουν σε ακίνητα και άλλες περιουσίες.
- Οι κυβερνήσεις θα πρέπει να αναγνωρίσουν ότι τα εκπαιδευτικά προγράμματα ενηλίκων συντελούν στην ανάπτυξη της κοινωνικής συνοχής και οδηγούν στην περαιτέρω εξέλιξη των δημοκρατικών διαδικασιών.
- Ιδιαίτερη και πάλι προσοχή πρέπει να δοθεί στις τυπικές και άτυπες μαθησιακές ανάγκες ομάδων, όπως αυτές των ανέργων, ατόμων με χαμηλές εκπαιδευτικές επιτευξεις, ηλικωμένων εργατών και συνταξιούχων, γυναικών που επιστρέφουν ή εισέρχονται για πρώτη φορά στον εργασιακό χώρο.

Τα συστήματα που εφαρμόζονται στη διά βίου εκπαίδευση καθιστούν το άτομο ικανό να σχεδιάσει το είδος εκπαίδευσης που τον ενδιαφέρει και καλύπτει καλύτερα τις επαγγελματικές του ανάγκες. Αυτό όμως απαιτεί την πρέπουσα καθοδήγηση σε μια συνεχή βάση και καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής. Τα εκπαιδευτικά προγράμματα θα πρέπει να αναβαθμίζουν επαρκώς τις ικανότητες και τις γνώσεις του ατόμου σε μια συνεχή, διά βίου βάση, και όχι μόνο σποραδικά. Στην επιτυχή εκτέλεση αυτού του μακρόχρονου εκπαιδευτικού σχεδίου, σημαντικό ρόλο παίζει η δυνατότητα που παρέχεται σε όλους τους ενήλικους για εκπαίδευση και επαγγελματική καθοδήγηση, ο τρόπος των υπηρεσιών αυτών, ο ρόλος της κυβέρνησης, των επιχειρήσεων και αυτών των ίδιων των ατόμων αντίστοιχα, ως προς την αποπληρωμή αυτών των υπηρεσιών.

7. Εκπαιδευτική Αυτονομία και Κυβερνητική Συμμετοχή

Στα πλαίσια της εφαρμογής της διά βίου εκπαίδευσης και μέσα στις υποχρεώσεις της κυβέρνησης είναι η προαγωγή ορισμένων αρχών, όπως αυτή της πρόσβασης στην κάθε μορφής εκπαίδευση σε άτομα ανεξαρτήτου γένους, κοινωνικής θέσης ή εθνικής ταυτότητας. Επίσης, από τις κυβερνήσεις εξαρτάται το μέγεθος των αλλαγών που μπορούν να γίνουν στην παιδεία με βάση τις ανάγκες του μαθητού, τις σχέσεις μεταξύ μαθητού και δασκάλου και τη μαθησιακή δομή. Είναι γεγονός ότι περισσότερη προσοχή και χρόνος έχουν δοθεί μετά τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση στην τριτοβάθμια και στον παραδοσιακό τρόπο μάθησης παρά στην ανάπτυξη ανοικτών και εξ αποστάσεως μεθόδων διδασκαλίας και μάθησης. Για την προώθηση αυτού του είδους ενεργούς και ανοικτής εκπαίδευσης, η κυβέρνηση θα πρέπει να ενθαρρύνει το νέο θεσμό, να δημιουργεί δεσμούς μεταξύ των παρεχόντων εκπαίδευση και των επιχειρήσεων, και να τονίζει την αναγκαιότητα της οικονομικής συμμετοχής και από το δημόσιο αλλά και από τον ιδιωτικό φορέα. Θα πρέπει να κάνει αντιληπτό στους ενδιαφερόμενους, ιδίως σε αυτούς που ακολουθούν μεταπτυχιακές και συνεχιζόμενες επαγγελματικές σπουδές ότι πρέπει να καταβάλλουν δίδακτρα. Στα εκπαιδευτικά ιδρύματα πρέπει να υπογραμμίσει ότι πρέπει να ενεργούν με το ανάλογο επιχειρηματικό πνεύμα, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι επιβάλλονται σε αυτά ή ότι τίθεται υπό αμφισβήτηση η αυτονομία τους.

Συγκεκριμένα, ανάμεσα στις υποχρεώσεις που έχουν οι κυβερνήσεις και τα Υπουργεία Παιδείας ως προς τη παροχή και την προώθηση της διά βίου εκπαίδευσης περιέχονται τα ακόλουθα:

- Κατευθυντήριοι στόχοι και κριτήρια/μέτρα αξιολόγησης, τα οποία θα πρέπει να ακολουθούνται από όλα τα σχολεία σε συνδυασμό με τις εκπαιδευτικές ιδιαιτερότητες που παρουσιάζονται σε τοπικό επίπεδο.
- Κατευθυντήριες γραμμές όσον αφορά την διδακτέα ύλη και το αναλυτικό πρόγραμμα, τη λειτουργικότητα και την αξιολόγηση, κατά τέτοιο τρόπο ώστε αυτά να υποβοηθούν την ανάπτυξη δεσμών σε όλα τα επίπεδα της παιδείας με μη τυπικούς τρόπους μάθησης και με την εργασία.

- Η εξασφάλιση της εφαρμογής διαφόρων πρακτικών που εγγυώνται την ποιότητα, την πρόσβαση, και την υποστήριξη της παρεχόμενης εκπαίδευσης.
- Η καθιέρωση συστημάτων υποστήριξης, που έχουν ως στόχο τη βελτίωση, τη συμπλήρωση και το θετικό αποτέλεσμα, και περιλαμβάνουν την ενεργό συμμετοχή γονέων, κοινοτήτων και επιχειρήσεων.
- Ο δίκαιος καταμερισμός των οικονομικών, ώστε να είναι δυνατή η κάλυψη αναγκών και κενών, αφού έχουν ληφθεί υπόψη οι δημόσιοι και ιδιωτικοί πόροι.

Οι κυβερνήσεις και τα Υπουργεία Παιδείας θα πρέπει να αναθεωρήσουν τα νομοθετικά πλαίσια και τους μηχανισμούς χρηματοδότησης όλων των μορφών της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ώστε να υπάρχει μεγαλύτερη συνοχή μεταξύ αυτών και βελτιωμένη ανταπόκριση στις ανάγκες των μαθητών, της κοινότητας, και των επιχειρήσεων. Τα νομοθετικά πλαίσια θα πρέπει να επιτρέπουν και να υποκινούν τις εκπαιδευτικές καινοτομίες μετά την βασική εκπαίδευση με σκοπό την ίδρυση σειράς προγραμμάτων και παροχών, και να ενθαρρύνουν τη συνεργασία με άλλα εκπαιδευτικά ιδρύματα της χώρας. Εξάλλου οι κυβερνήσεις θα πρέπει να αναπτύσσουν στενές σχέσεις με τους παρέχοντες παιδεία, τους εκπαιδευόμενους και τα συγγενή υπουργεία για την παροχή κριτηρίων αξιολόγησης ικανοτήτων, όταν αυτό ζητηθεί.

Οι κυβερνήσεις θα πρέπει, επίσης, να λαμβάνουν πάντοτε υπόψη τα ενδιαφέροντα της κοινωνίας και των επιχειρήσεων και να ρυθμίζουν τις συνθήκες κάτω από τις οποίες γίνεται η παροχή της εκπαίδευσης. Πρωταρχική ευθύνη των κυβερνήσεων είναι να ελέγχουν εάν οι ευκαιρίες που παρέχονται από την αγορά ή την ίδια την κυβέρνηση είναι ίσες και επιτρέπουν την πρόσβαση στην διά βίου εκπαίδευση όλων των μορφών σε άτομα κάθε ηλικίας. Έργο των κυβερνήσεων είναι, εξάλλου, η διασύνδεση των στόχων εργασίας και παιδείας, ώστε η παροχή της γενικής ή επαγγελματικής εκπαίδευσης να εξασφαλίζει εργασία. Η φύση δε της εργασίας να είναι τέτοια που να επιτρέπει την προσωπική ανάπτυξη καθόλη τη διάρκεια ζωής. Οι κυβερνήσεις θα πρέπει επιπλέον να συνάψουν δεσμούς και να ισχυροποιήσουν τις σχέσεις τους με υγειονομικές και κοινωνικές υπηρεσίες.

8. Στόχοι και Κριτήρια της Δια Βίου Εκπαίδευσης

Τα κράτη μέλη του ΟΟΣΑ στην προσπάθειά τους να επιφέρουν αλλαγές στο εκπαιδευτικό σύστημα, οι οποίες είναι συμβατές με τη μέθοδο μάθησης που προσβέυει η διά βίου εκπαίδευση, θέτουν στόχους και κριτήρια τα οποία αφορούν τα ακόλουθα:

- Επανακαθορισμό των σκοπών των εκπαιδευτικών συστημάτων, λαμβάνοντας υπόψη τα κοινωνικά και οικονομικά δεδομένα και τις προοπτικές της διά βίου εκπαίδευσης.
- Αξιολόγηση της επίδοσης των εκπαιδευομένων σε διαγωνισμούς-κλειδιά, τα αποτελέσματα των οποίων θα χρησιμοποιηθούν ως κριτήρια/δείκτες ποιότητας.
- Νέες προσεγγίσεις όσον αφορά την αξιολόγηση και πιστοποίηση των σπουδών, λαμβάνοντας υπόψη τη σχέση αυτών με την εργασία. Συνεχής συνεργασία με κοινωνικούς και επαγγελματικούς φορείς επιβάλλεται σε αυτές τις περιπτώσεις.
- Βελτίωση των ποσοτικών δεικτών ώστε να είναι ενδεικτικοί και να επαρκούν για την αναγνώριση και την αξιολόγηση της ποιότητας των σπουδών.
- Για την αναβάθμιση και τη βελτίωση της ποιότητας σπουδών χρειάζεται η ενεργός συμμετοχή εκπαιδευτών και εκπαιδευομένων, δεδομένου ότι, αυτοί θα είναι σε θέση να αξιολογήσουν την επίδοση τους και να κρίνουν τι ακριβώς χρήζει βελτίωσης. Για τους εκπαιδευτές σημαίνει συνεχή επαγγελματική επιμόρφωση. Η επαγγελματική επιμόρφωση θα κάνει γνωστές, μεταξύ άλλων, στους εκπαιδευτές τις κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες ή αλλαγές μέσα στις οποίες οι εκπαιδευόμενοι ζουν και εργάζονται, έτσι ώστε τα αναμενόμενα εκπαιδευτικά αποτελέσματα να ευνοούν τις προοπτικές της δια βίου εκπαίδευσης. Επιπλέον, η επαγγελματική επιμόρφωση θα πρέπει να εξασφαλίζει στους εκπαιδευτές δυνατότητα παροχής βοήθειας στους εκπαιδευόμενους, ώστε να μπορέσουν να αναπτύξουν περαιτέρω τις μαθησιακές τους ικανότητες, ενώ συγχρόνως, κατ'αυτό τον τρόπο, αυτοί οι ίδιοι θα είναι σε θέση να εκτιμήσουν την πρόοδο τους σε σχολικές και εξωσχολικές δραστηριότητες.

- Αναθεώρηση των κριτηρίων διδασκόμενης ύλης και των αναλυτικών προγραμμάτων κατά τρόπο που θα αντανakλούν τις προόδους στο γνωστικό τομέα, ενώ συγχρόνως θα καταδεικνύουν την εμφάνιση νέων κοινωνικών και οικονομικών αναγκών, αξιών και ικανοτήτων. Αυτή η αναθεώρηση θα ευεργετήσει διπλά: τους μεν εκπαιδευτές όσον αφορά την ύλη διδασκαλίας, αλλά και αυτούς τους ίδιους τους οργανωτές προγραμμάτων επαγγελματικής επιμόρφωσης των εκπαιδευτών.
- Κριτήρια/δείκτες επίδοσης του εκπαιδευόμενου, χωρίς να έχει ιδιαίτερη σημασία εάν τα αναμενόμενα επίπεδα των αποτελεσμάτων έχουν δοθεί εκ των προτέρων ή έχουν ληφθεί μετά από αναλύσεις που έγιναν πάνω στα αποτελέσματα εθνικών διαγωνισμών. Τέτοιου είδους πληροφορίες βοηθούν εκπαιδευτές και εκπαιδευόμενους ως προς τη λήψη μέτρων για αλλαγές στο εκπαιδευτικό σύστημα.
- Κριτήρια/δείκτες που έχουν σχέση με τα προσόντα των εκπαιδευτών, αμοιβή και συνθήκες εργασίας, διδακτικό υλικό (βιβλία) και φυσικούς πόρους, σε συνδυασμό με τις διαδικασίες για τα πλαίσια διδακτικής ύλης και αξιολόγησης σπουδών είναι μερικά από τα θέματα που πρέπει να ληφθούν υπόψη στις αλλαγές του εκπαιδευτικού συστήματος.
- Ευκρινώς αποδοθέντα κριτήρια/δείκτες, παράλληλα με τον έλεγχο και την σχετική παρακολούθηση, είναι δυνατόν να συμβάλλουν στο δημοκρατικό διακανονισμό της παιδείας σε μακρόχρονα επίπεδα συνολικών εθνικών αποδόσεων. Με άλλα λόγια, η έκδοση των αποτελεσμάτων αποδόσεων και επιτεύξεων είναι απόλυτα αποφασιστική, διότι θα δείχνει ποιά σχολεία και ποιοί εκπαιδευτικοί δεν ικανοποιούν τα κριτήρια και χρήζουν επαγγελματικής βοήθειας.
- Η χρήση κριτηρίων/δεικτών, όμως, θέτει ερωτήματα σχετικά με σύγκριση και την προστιθέμενη αξία ως προς την μάθηση εκ μέρους των σχολείων και των εκπαιδευτικών. Οι δείκτες από μόνοι τους δεν δείχνουν επαρκώς την ποιότητα της διδασκαλίας ή της μάθησης, εάν ληφθεί υπόψη η πολυποίκιλη κοινωνική, παράλληλα με άλλα συναφή στοιχεία, καταγωγή των μαθητών. Ορισμένα κράτη-μέλη του ΟΟΣΑ χρησιμοποιούν εκπαιδευτικούς επιθεωρητές ως μεσολαβητές μεταξύ σχολείων και

κυβερνήσεων, οι οποίοι ερμηνεύουν πληροφορίες σχετικά με τη μαθητική απόδοση σύμφωνα με την δική τους επαγγελματική εκτίμηση ως προς την διδακτική και μαθησιακή ποιότητα. Το σοβαρότερο θέμα που αντιμετωπίζουν οι επιθεωρητές έχει να κάνει όχι τόσο με την διάγνωση των προβλημάτων, αλλά με τη βελτίωση της κατάστασης, δεδομένου ότι η απλή αναγνώριση της αποτυχίας σε μαθητικό, διδακτικό ή σχολικό επίπεδο δεν επαρκεί.

- Οι ευκαιρίες για μάθηση σε μη τυπικό εκπαιδευτικό περιβάλλον θα αυξάνονται, αλλά θα πρέπει να αναγνωρισθούν και να συνδεθούν με τα τυπικά συστήματα. Οι κυβερνήσεις θα πρέπει να εισαγάγουν ένα σύστημα μεταφοράς μορίων (credit transfer) σε εθνικό επίπεδο, πράγμα που θα συμβάλλει στην εξάλειψη του αποκλεισμού και στη διάδοση της διά βίου εκπαίδευσης. Υπάρχει, όμως, πιθανότητα να ενισχυθούν και να παραταθούν οι ανισότητες που χαρακτηρίζουν σύγχρονα εκπαιδευτικά και επαγγελματικής μάθησης συστήματα.
- Τα κράτη-μέλη του ΟΟΣΑ υποστηρίζουν ότι αυτό που χρήζει άμεσης προσοχής δεν είναι η δημιουργία νέων γραφειοκρατικών διαδικασιών και δομών, αλλά μια νέα ρύθμιση μέσα στα πλαίσια των τυπικών εκπαιδευτικών καταστάσεων, που έχει ως στόχο της τις μαθητικές ανάγκες μέσα από το πρίσμα της διά βίου εκπαίδευσης. Περιλαμβάνει δε μεταξύ άλλων την αναγνώριση της αξίας της γνώσης και της επαγγελματικής κατάρτισης, άσχετα με το τόπο που αποκτήθηκαν, και η ενίσχυση των πολιτικών αξιών προς αντιστάθμιση των αρνητικών συνεπειών που έχει η παρούσα έμφαση όσον αφορά την ατομική επίδοση.

9. Εκπαιδευτικοί Πόροι και Σωστή Εκμετάλλευση Αυτών

Έχει επανειλημμένα λεχθεί ότι για να γίνει η παιδεία κτήμα όλων θα πρέπει τα σχολεία να γίνουν κέντρα μάθησης για την κοινότητα. Για να επιτευχθεί αυτό θα πρέπει να πολλαπλασιασθούν οι εκπαιδευτικοί πόροι και να γίνει η πρέπουσα εκμετάλλευση αυτών. Επιπρόσθετα υλικά, διδακτικά και μη, και μέσα προηγμένης τεχνολογίας χρήζουν άμεσης αγοράς. Η παρουσία και συνεργασία ατόμων με τη πρέπουσα εμπειρία και ικανότητες είναι απαραίτητα στοιχεία για την εκπαιδευτική ανάπτυξη, ενώ ανάλογες είναι και οι

ανάγκες για πολιτιστικές δραστηριότητες. Για την υλοποίηση όλων αυτών των εκπαιδευτικών σχεδίων χρειάζεται ένα εκτεταμένο κυβερνητικό πρόγραμμα επιμόρφωσης εκπαιδευτικών και για την ποιοτική ανάπτυξη της διδασκαλίας και για την πρέπουσα προετοιμασία αυτών σύμφωνα με τις προσεγγίσεις της διά βίου εκπαίδευσης, αλλά και τις προσταγές της ατομικής μαθησιακής διαδικασίας. Τα κράτη-μέλη του ΟΟΣΑ τονίζουν ότι απαιτείται σωστή γνώση της εκπαιδευτικής παροχής και απόδοσης ταυτόχρονα και από εκπαιδευόμενους και εκπαιδευτικούς, και από χορηγούς και κυβέρνηση, ώστε να γίνει σωστότερα και αποτελεσματικότερα η διαχείριση των πόρων της διά βίου εκπαίδευσης.

Για να γίνουν τα σχολεία και γενικώς τα εκπαιδευτικά ιδρύματα κέντρα μάθησης για την κοινότητα, ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στα ακόλουθα:

- Στην ενίσχυση των δεσμών των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων με τις γειτονικές κοινότητες και στην συνεργασία μεταξύ εθελοντών δασκάλων, εργατών, πολιτιστικών ομάδων και οργανισμών.
- Οι βιβλιοθήκες θα πρέπει να γίνουν κέντρα πολυμέσων μάθησης που θα απευθύνονται στο ευρύτερο κοινό, για πλήρη εκμετάλλευση του πλούτου αυτών και από τις κοινότητες. Γι' αυτή την περίπτωση, όπως και για την προηγούμενη, χρειάζεται η συμπαράσταση και συνεργασία της κυβέρνησης.
- Τα εκπαιδευτικά ιδρύματα όλων των επιπέδων θα πρέπει να συνδεθούν ηλεκτρονικά με άλλους φορείς και χορηγούς εκπαίδευσης ή ερευνητικά κέντρα. Ενδείκνυται η παροχή κινήτρων σε εμπορικούς οίκους για την συνεισφορά αυτών στους τομείς της τεχνολογίας και των επιστημών.
- Τα εκπαιδευτικά κτίρια θα πρέπει να συντηρούνται όσο το δυνατόν καλύτερα για λόγους ασφαλείας και αποδοτικότητας. Οποιαδήποτε αλλαγή σχεδιασθεί, θα πρέπει να γίνει με γνώμονα τις ανάγκες που προκύπτουν σχετικά με την εκπαίδευση όχι μόνον νεαρών αλλά και ωρίμων στην ηλικία ατόμων.
- Η προετοιμασία των εκπαιδευτικών στο αρχικό στάδιο θα πρέπει να περιλαμβάνει και επαγγελματική υποστήριξη στην αίθουσα διδασκαλίας. Εκπαιδευτικοί και διοικητικοί θα πρέπει να έχουν τα κατάλληλα εφόδια και να είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις που παρουσιάζει η διά βίου παιδεία.

- Έχοντας υπόψη τις αλλαγές που γίνονται στη διδακτική ύλη και τα αναλυτικά προγράμματα, τα επιμορφωτικά προγράμματα για εκπαιδευτές θα πρέπει να γίνονται συχνά προς ανανέωση των γνώσεων τους, ώστε να συμβαδίζουν με την ανάπτυξη της τεχνολογίας και άλλα σχετικά γνωστικά αντικείμενα. Η επιμόρφωση θα πρέπει να γίνεται εντός ή εκτός σχολείου και να αφήνει περιθώρια χρόνου για ομαδικό στοχασμό. Τα επιμορφωτικά προγράμματα της ειδικότητας του εκπαιδευτικού θα πρέπει να γίνονται σε συχνότερα διαστήματα.
- Μέρος των επιμορφωτικών προγραμμάτων θα πρέπει να είναι αφιερωμένο στα μέσα που ο εκπαιδευτικός μπορεί να χρησιμοποιήσει για να δημιουργήσει δεσμούς με την κοινότητα και για να εισαγάγει νέες ιδέες στο σχολείο. Ο εκπαιδευτικός δεν θα πρέπει, επίσης, να θορυβείται από την παρουσία μεγαλύτερου αριθμού ενηλίκων/ωρίμων μαθητών στην αίθουσα, αλλά, τουναντίον, να είναι σε θέση να αντιμετωπίσει τέτοιου είδους καταστάσεις.
- Οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να επιδιώκουν την διδασκαλία με άλλα άτομα, που θα έχουν τη μορφή ζεύγους ή ομάδας, εξασφαλίζοντας κατ'αυτόν τον τρόπο, μεταξύ άλλων, την επαγγελματική αλληλο-υποστήριξη.
- Οι κυβερνήσεις θα πρέπει να προνοήσουν ώστε το μη εκπαιδευτικό προσωπικό να αναλάβει ορισμένες διοικητικές και εποπτικές ευθύνες, που μέχρι τώρα έχουν οι εκπαιδευτικοί, αφήνοντας έτσι σε αυτούς περιθώρια να συγκεντρωθούν στις νέες εκπαιδευτικές απαιτήσεις. Σε ορισμένες περιπτώσεις οι ώρες γραφείου των εκπαιδευτικών για το κοινό θα πρέπει να αυξηθούν ανάλογα.
- Οι προχωρημένοι και καλοί μαθητές μπορούν να παίξουν ενεργό ρόλο στη διδακτική διαδικασία. Μπορούν να βοηθήσουν άλλους μαθητευόμενους να κατανοήσουν το υπό μελέτη θέμα καλύτερα και, συγχρόνως, να προωθήσουν θέματα κοινωνικής αλληλεγγύης. Παράλληλα θα προσφέρουν ανακούφιση και στον εκπαιδευτικό.
- Οι κυβερνήσεις, στην προσπάθειά τους να καλλιεργήσουν και να προωθήσουν την διά βίου εκπαίδευση, πρέπει να συγκεντρώσουν και να κάνουν χρήση πληροφοριών που προέρχονται από

διαφορετικές πηγές, συμπεριλαμβανομένων των διευθυντών σχολείων, διοικητικών, εκπαιδευτικών, εθελοντών δασκάλων, επιθεωρητών, και ποικίλων κοινωνικών ομάδων. Θα χρειασθούν εξωτερικοί αναλυτές, οι οποίοι θα αξιολογήσουν αυτές τις πληροφορίες.

- Η συλλογή πληροφοριών σχετικά με τη προσχολική εκπαίδευση, την εκπαίδευση των ενηλίκων και την συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση είναι εξαιρετικά αναγκαία.
- Νέα πλαίσια πρέπει να σχεδιασθούν για θέματα που αφορούν τους παρέχοντες παιδεία και που χρηματοδοτούνται από το δημόσιο. Οι παρέχοντες παιδεία θα πρέπει να αναλύουν τις δικές τους ανάγκες και αποδόσεις, να είναι ενήμεροι των τοπικών θεμάτων, να ενεργούν σε τοπικά πλαίσια και να δίνουν στην κυβέρνηση μια περιληπτική αναφορά.
- Όλες οι πληροφορίες θα πρέπει να είναι ανά πάσα στιγμή διαθέσιμες στους παρέχοντες παιδεία, ώστε να γνωρίζουν τη θέση τους σχετικά με τα κυβερνητικά σχέδια, εάν τα προγράμματά τους ανταποκρίνονται στα κριτήρια/δείκτες που έχουν τεθεί, και εάν εκπληρώνονται οι διάφοροι στόχοι. Οι επιθεωρητές μπορούν να συμβάλλουν θετικά με την παροχή ποιοτικών απαντήσεων και πληροφοριών σε θέματα που χρήζουν επεξεργασίας (εσωτερικής ή εξωτερικής) και κατανόησης. Κάθε πληροφορία σχετικά με παροχή ή απόδοση πρέπει να γίνεται γνωστή στο ευρύτερο κοινό. Τα κέντρα εκπαιδευτικού ή επαγγελματικού προσανατολισμού μπορούν να παρέχουν αυτές τις πληροφορίες, ενώ οι κυβερνήσεις θα πρέπει να χρησιμοποιήσουν τα μαζικά μέσα επικοινωνίας για να προωθήσουν την παιδεία.
- Η παραγωγή γνώσης και οι εφαρμογές αυτής θα πρέπει να γνωστοποιούνται στους πολιτικούς, ώστε αυτοί να μπορούν να χρησιμοποιούν τις πληροφορίες όταν λαμβάνονται αποφάσεις. Οι κυβερνήσεις θα πρέπει να επιρρεάζουν τους ερευνητές και τα κέντρα ερευνών, να δίνουν κατευθυντήριες γραμμές και οι ερευνητές να ακολουθούν τις νόμιμες προϋποθέσεις. Επιβάλλεται στενή συνεργασία και συντονισμός μεταξύ ερευνητών και πιθανών χρηστών των αποτελεσμάτων της έρευνας για την επίκαιρη γνώση και χρήση αυτής. Τα κράτη-

μέλη του ΟΟΣΑ υπογραμμίζουν ότι οι κυβερνήσεις θα πρέπει να εξασφαλίζουν τους τρόπους με τους οποίους κοινωνικοί εταίροι και άλλα ενδιαφερόμενα μέλη της κοινωνίας κάνουν γνωστές τις απόψεις τους σε τοπικό, αλλά και εθνικό επίπεδο.

10. Τρόποι Χρηματοδότησης της Δια Βίου Εκπαίδευσης

Τα κράτη-μέλη του ΟΟΣΑ στις διαβουλεύσεις τους σχετικά με τους τρόπους χρηματοδότησης της διά βίου εκπαίδευσης προτείνουν ως πιθανές λύσεις τα ακόλουθα:

- Το δικαίωμα ανάλυσης χρημάτων από το μηνιαίο εισόδημα του εργαζόμενου και η μεταφορά αυτών σε ένα ασφαλιστικό σύστημα, το οποίο αποσκοπεί στον διακανονισμό και στην χρηματοδότηση της εκπαίδευσης, εργασίας και διασκέδασης αυτού, συμπεριλαμβανομένης και της συνταξιοδότησης του. Η αρχή αυτή έχει ορισμένα πλεονεκτήματα, μεταξύ αυτών ευπροσαρμοστικότητα, περιθώρια ατομικής επιλογής, κίνητρα με αποτελέσματα, και σαφήνεια της υπό σκέψη προσέγγισης.
- Την απονομή εκπαιδευτικών τίτλων ή δελτίων τα οποία η κυβέρνηση κατανέμει στον φοιτητή ή στους γονείς του, εάν πρόκειται για την βασική εκπαίδευση, αντί να κάνει απευθείας επιχορηγήσεις στους παρέχοντες εκπαίδευση. Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά αυτής της αρχής έχουν να κάνουν με τη σαφήνιά της: απευθύνεται στα οικονομικά των ανωτέρων τάξεων της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, στη επαγγελματική κατάρτιση και στην εκπαίδευση ενηλίκων. Μια άλλη μορφή των εκπαιδευτικών τίτλων είναι αυτή των προνομίων. Απευθύνεται σε κάθε εκπαιδευόμενο που διαθέτει τα απαραίτητα προσόντα και ο οποίος, σύμφωνα με την προαναφερθείσα αρχή, λαμβάνει ένα συνολικό ποσό που καλύπτει την εκπαίδευσή του και τα προς το ζην.
- Πλειοδοτικά σχέδια εκ μέρους των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων προς την κυβέρνηση με τη μορφή προσφορών προς αυτήν, με σκοπό την προσέλκυση και την εγγραφή σπουδαστών σε προγράμματα. Τα ιδρύματα πλειοδοτούν προγράμματα σε μια ορισμένη τιμή, κάνουν δικές τους προσφορές ή ποντάρουν σε σχέδια που συνδυάζουν τιμή, ποσότητα και ποιότητα.

- Η αποκλειστική χρηματοδότηση της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και της επαγγελματικής κατάρτισης από ένα μόνο εργοδότη παρουσιάζει πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα συγχρόνως. Μια τέτοια αρχή μπορεί να αποτρέψει εργοδότες από την καταβολή αναγκαίων ποσών για τη συμμετοχή ενδιαφερόμενων εργατών σε προγράμματα, ενώ αντίθετα μπορεί και να ενθουσιάσει άλλους, οι οποίοι θα αποφασίσουν να συνεισφέρουν οικονομικά. Τα άτομα που επιθυμούν να συνεχίσουν τις σπουδές τους μετά την υποχρεωτική τους εκπαίδευση πληρώνουν μόνοι τους για αυτές. Με αυτό τον τρόπο αυξάνονται, συγχρόνως, και τα έσοδα των εκπαιδευτικών προγραμμάτων, παρά το γεγονός ότι αυτά που πληρώνει ο εκπαιδευόμενος είναι λιγότερα από τις πραγματικές δαπάνες του προγράμματος. Πολλά κράτη-μέλη του ΟΟΣΑ πειραματίζονται με την επιβολή διδάκτρων στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και φαίνεται ότι η αρχή τυγχάνει υποστήριξης, γιατί και τα εισοδήματα των ιδρυμάτων αυξάνονται κατ' αυτόν τον τρόπο και οι ενδιαφερόμενοι αφοσιώνονται περισσότερο στις σπουδές τους εφ' όσον πληρώνουν οι ίδιοι για την εκπαίδευσή τους. Τα αρνητικά σημεία μιάς τέτοιας αρχής έχουν να κάνουν με τις δυσκολίες και τα έξοδα της διοίκησης ενός τέτοιου συστήματος. Εξάλλου, η ιδέα ότι ένα εκπαιδευτικό σύστημα που λειτουργεί καλά, συνυπάρχει με την υγιή χρηματαγορά ή ότι ο εκπαιδευτικές υπηρεσίες, που προσφέρονται έχουν συναγωνιστικές τιμές, τις οποίες οι ενδιαφερόμενοι πρόθυμα πληρώνουν, είναι λανθασμένη. Επιπλέον, η ιδέα του να πληρώνει κανείς για την εκπαίδευσή του έχει ως βάση την αρχή της ζήτησης και προσφοράς για την τυπική παιδεία των τριτοβάθμιων ιδρυμάτων. Το ερώτημα πώς θα πληρώνεται η εκπαίδευση ενηλίκων είναι κάτι που παραμένει αναπάντητο. Παραποιημένες τιμές εμφανίζονται στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και φαίνεται ότι η κατάσταση χειροτερεύει με την παροχή δανείων στους ενδιαφερόμενους. Η επιβολή διδάκτρων δεν φαίνεται να είναι ευνοϊκή για τους μη έχοντες νέους ή τους δυσπραγούντες, κάτι που οδηγεί στην έκλειψη της αρχής των ίσων ευκαιριών σε μια διά βίου παιδεία. Πολλά κράτη-μέλη του ΟΟΣΑ επιχειρούν να βελτιώσουν την κατάσταση με την παροχή

δανείων και επιχορηγήσεων, ώστε να ενθαρρύνουν ορισμένες ομάδες-στόχους.

- Τα κράτη-μέλη του ΟΟΣΑ προτείνουν, επίσης, ως εναλλακτικό τρόπο χρηματοδότησης την εισφορά ποσών που αποτελούν μέρος του προϋπολογισμού και που είναι αποκλειστικά για την παιδεία. Διατίθενται δε από εργοδότες του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα και βασίζονται στη μισθοδοσία, παραγωγικότητα, αξία κεφαλαίου ή στα κέρδη. Τα ποσά αυτά τα διαχειρίζονται από κοινού η κυβέρνηση και τα ίδια τα ιδρύματα, μπορούν δε να χρησιμοποιηθούν για να καλύψουν τη συνεχιζόμενη εκπαίδευση ή την επαγγελματική κατάρτιση στο αρχικό της στάδιο. Τι ποσό πρέπει να συνεισφέρουν μικρές ή μεσαίου μεγέθους επιχειρήσεις δεν έχει ακόμη διευκρινισθεί, πολύ περισσότερο το αν αυτές θα πρέπει να εξαιρεθούν αυτής της αρχής. Επιπλέον, σχετική μελέτη του ΟΟΣΑ για την χρηματοδότηση της δια βίου εκπαίδευσης τονίζεται ότι αυτό το σύστημα μπορεί να δημιουργήσει προβλήματα ως προς την επιλογή των προγραμμάτων που πρέπει να χρηματοδοτηθούν ή ποιοί θα είναι ο εκπαιδευόμενοι. Μια τέτοια τακτική ίσως να αποθαρρύνει τις ομάδες που μειονεκτούν. Εξάλλου, μια επιπλέον αδυναμία της αρχής αυτών των εισφορών είναι ότι αυτά δεν μπορούν να διατεθούν για τη δευτεροβάθμια ή τριτοβάθμια παιδεία. Κατά τον ΟΟΣΑ, η συνεχής διαίρεση της παιδείας αντανακλάται στον τρόπο χρηματοδότησης αυτής και στις συζητήσεις που γίνονται σχετικά με αυτό το θέμα. Τα διάφορα εκπαιδευτικά ιδρύματα, η τριτοβάθμια και η εκπαίδευση ενηλίκων δεν θα πρέπει να θεωρούνται ως ξεχωριστές ενότητες. Επιβάλλεται να γίνουν οικονομικές ρυθμίσεις που θα ενισχύουν τη διά βίου εκπαίδευση και θα εξασφαλίζουν τις αναγκαίες επενδύσεις σύμφωνα με τα καταστατικά ή τα ενδιαφέροντα των συμμετεχόντων σε αυτήν: μαθητών, γονέων, εργοδοτών και κυβερνήσεων.

11. Γενικά Συμπεράσματα

Επειδή το κόστος της διά βίου εκπαίδευσης είναι υψηλό, γι' αυτό το λόγο, πολλές φορές, παρουσιάζονται ακρότητες που έχουν να κάνουν με τα έξοδα πληρωμής και το χρονικό διάστημα

που περνάει έως ότου τα ευεργετήματα της διά βίου εκπαίδευσης γίνουν ορατά. Το γεγονός αυτό κάνει πολλές φορές κυβερνήσεις, επιχειρήσεις και ενδιαφερόμενα άτομα διστακτικά ως προς την από ικανοποιητικής πλευράς επένδυσή τους στη διά βίου εκπαίδευση. Στις διάφορες διαβουλεύσεις του ο ΟΟΣΑ έχει προτείνει τη λήψη μέτρων που θα ενθαρρύνουν τις επενδύσεις στον τομέα αυτό και έχει τονίσει ότι θα πρέπει να γίνει η σωστή αξιολόγηση εναλλακτικών τρόπων χρηματοδότησης.

Σύμφωνα με τη μελέτη του ΟΟΣΑ *Making Lifelong Learning a Reality for All* θα πρέπει να γίνουν καλύτερα γνωστά τα έξοδα και τα αποτελέσματα των διαφόρων τρόπων που χρησιμοποιούνται στη μαθησιακή διαδικασία της διά βίου εκπαίδευσης και από ποιές κατηγορίες ατόμων χρησιμοποιείται αυτή. Είναι ανάγκη να εκτιμηθούν οι πηγές που θα αποδώσουν τα καλύτερα αποτελέσματα και θα έχουν υψηλή κοινωνική ανταπόκριση, ώστε να δικαιολογείται μία σημαντική χρηματοδότηση εκ μέρους του δημοσίου. Εάν τα αποτελέσματα ευνοούν τον ιδιωτικό τομέα, τότε η χρηματοδότηση θα πρέπει να προέρχεται από εκεί. Η σωστή γνώση σχετικά με το κόστος κάθε μαθησιακής ή διδακτικής μονάδας της διά βίου εκπαίδευσης θα οδηγήσει στις ανάλογες εκτιμήσεις και ρυθμίσεις. Μεταξύ αυτών θα είναι ο έλεγχος των διαπανών και η μείωση αυτών με ταυτόχρονη βελτίωση των παρεχομένων υπηρεσιών και την ομαλή λειτουργία αυτών. Στην εκτίμηση των δαπανών σπουδαίο ρόλο παίζει ο αριθμός των ατόμων που εμπλέκεται στις διαδικασίες της διά βίου εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα, τα ποσοστά των μαθητών που εγκατέλειψαν το σχολείο και οι ελλείψεις στο επίπεδο γνώσεων του ενήλικου πληθυσμού είναι ενδεικτικά στοιχεία των αναγκών που πρέπει να αντιμετωπισθούν.

Εκτός από τον έλεγχο των δαπανών, αυτό που συνιστάται από τον ΟΟΣΑ για την βελτίωση των οικονομικών της διά βίου εκπαίδευσης είναι η αρμόζουσα παροχή κινήτρων για αυτούς που δραστηριοποιούνται σε αυτήν και αναλαμβάνουν να κάνουν αναγκαίες επενδύσεις. Τα κράτη-μέλη του ΟΟΣ συνιστούν ότι η τακτική που θα ακολουθηθεί θα πρέπει να επικεντρώνεται σε τρεις βασικούς παράγοντες:

- Βελτίωση της διαφάνειας των μαθησιακών αποτελεσμάτων, ώστε τα ενδιαφερόμενα άτομα και οι εργοδότες να γνωρίζουν τα ωφέλη που έχουν από τη διά βίου εκπαίδευση.
- Διαφύλαξη των επενδύσεων που γίνονται για τη διά βίου εκπαίδευση με την εγγύηση ότι οι χρηματιστηριακές αγορές αντιμετωπίζουν τα έξοδα και τα αποκτηθέντα από αυτή επαγγελματικά προσόντα ως έχοντα πραγματική αξία και ότι αντικατοπτρίζουν τον απόλυτο συγχρονισμό των εξόδων και των ωφελημάτων.
- Αξιολόγηση της εφικτότητας και αποδοτικότητας των κινήτρων της επαγγελματικής εκπαίδευσης, όσον αφορά οικονομικές εισπράξεις και φορολογικές πιστώσεις, ως μέσα για την ενθάρρυνση μιάς αποτελεσματικής κατανομής των οικονομικών πόρων στη διά βίου εκπαίδευση. Τα κράτη-μέλη του ΟΟΣΑ βρίσκουν ότι αυτή η προσέγγιση μπορεί να περιορίσει το εκπαιδευτικό σύστημα μετά το τέλος της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε συγκεκριμένες επαγγελματικές κατευθύνσεις και σε ορισμένες κατηγορίες προσωπικού, οι πιθανότητες να γίνουν ανεπαρκείς χρηματοδοτήσεις και να αποτύχει η αγορά είναι υψηλές. Για το λόγο αυτό συνιστούν απόλυτη προσοχή, συνέπεια και αφοσίωση στους στόχους της διά βίου εκπαίδευσης.

12. Ενδεικτική Βιβλιογραφία

- Bridges, D. and McLaughlin, T. H. (Eds.). *Education and the Market Place*. London: Falmer Press, 1994.
- Carnoy, M, and Castells, M. *Sustainable Flexibility: A Prospective Study on Work, Family, and Society in the Information Age*, Mimeo. Stanford: Stanford University, 1995.
- Cohn, E. and Addison, J. *The Economic Returns to Lifelong Learning*, Mimeo. Paris: OECD, 1995.
- European Round Table of Industrialists. *Education for Europeans. Towards the Learning Society*. Brussels, 1995.
- EUROSTAT. *Les Chiffres Cle's de l' Education dans l' Union Europe'enne*. Luxembourg, 1995.
- Grubb, W. N., Davis, G., Plihal, J, and Lum, J. *The Cunning Hand, The Cultured Mind: Models for Integrating Vocational and*

- Academic Education*. Berkeley: National Center for Research in Vocational Education, 1991.
- Halsey, A. H. *Ability and Educational Opportunity*. Paris: OECD, 1961.
- Husen, T., Tuijnman, A. C. and Halls, W. D. *Schooling in Modern European Society: A Report of the Academia Europaea*. Oxford: Pergamon Press, 1992.
- Levin, H. M. *Long-term Strategies for Coherence in the Finance of Lifelong Learning*, Mimeo. Paris: OECD, 1995.
- Lynch, L. M. (Eds). *Training and the Private Sector: International Comparisons*. Chicago: The University of Chicago Press, 1994.
- Middleton, J., Ziderman, A. and van Adams, A. *Skills for Productivity: Vocational Education and Training in Developing Countries*. London: Oxford University Press, 1993.
- OECD. *Recurrent Education: A Strategy for Lifelong Learning*. Paris, 1973.
- OECD. *The Lifelong Learner in the 1990's*, Mimeo. Paris, 1991b.
- OECD. *High Quality Education and Training For All*. Paris, 1992d.
- OECD. *OECD Societies in Transition: The Future of Work and Leisure*. Paris, 1994e.
- OECD. *Quality in Teaching*. Paris, 1994l.
- OECD. *Integrating Students with Special Needs into Mainstream Schools*. Paris, 1995h.
- OECD. *Learning Beyond Schooling: New Forms of Supply and Demand*. Paris, 1995i.
- OECD. *Education and Employment*. Paris, 1995k.
- OECD. *Continuing Professional Education of Highly Qualified Personnel*. Paris, 1995q.
- OECD. *Education Reform and School Autonomy: Approaches, Experience, Effects*. Paris, 1996c.
- Theodossiou, I. and Williams, H. *Employer-Provided Training and Tenure Effects on Earnings*. Aberdeen: University of Aberdeen, 1995.
- Tuijnman, A. C. and Hasan, A. *Making Lifelong Learning a Reality for All*. Paris: OECD, 1996.
- Windham, D. M. (Ed.) *Economic Dimensions of Education*. Washington: National Academy of Education.